

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091, Majorstua
0301 Oslo

Bergen, 23. januar 2019
Dok.ref: 48977-501-6807939.1
Saksansvarlig advokat:
Hugo P. Matre

KLAGE PÅ INSTALLERING AV SMART-MÅLER

1. INNLEDNING

Undertegnede representerer Kjell-Erik Rasmussen, Angeltrøvegen 64, 7048 Trondheim.

Rasmussen søkte 15. desember 2018 om fritak fra smartmåler til TrønderEnergi Nett AS, Postboks 9480 Torgarden 7496 Trondheim.

TrønderEnergi Nett AS avslo søknaden 19. desember 2018 med følgende standard tekst:

"Med bakgrunn i at det mangler en attest/erklæring fra lege eller andre med samme myndighet avvises din søknad om fritak fra installasjon av AMS-måler."

Bilag 1: Søknad om fritak 15. des. 2018 og Avslag på søknad 19. des. 2018.

Søknaden om fritak var imidlertid vedlagt en legeattest av 29. november 2018 fra lege Axell Chr. Sellgren. Erklæringen viser til Helsedirektoratets restriksjoner for utstedelse av legeuttaleser.

Bilag 2: Legeuttalelse 29. nov. 2018

Vedtaket om å nekte fritak for installasjon av smart-måler påklages herved. For det tilfelle at søknaden vurderes avslått av formelle grunner, anmodes om at vedtaket omgjøres, jf. forvaltningsloven § 35. For det tilfelle at omgjøring ikke foretas, bes om at klagen oversendes Trønder Energi Nett AS som ny søknad.

2. BAKGRUNN

Kjell-Erik Rasmussen søkte fritak fra smartmåler, da han reagerer på elektromagnetiske felt.

Eksposering for elektromagnetiske felt gir Rasmussen følgende helseplager: Når han er i nærheten av målerne som Trønderenergi har plassert ut, kjenner han den

elektromagnetiske eksponeringen på kroppen. Hender og ansikt som er nærmest strålekilden får en prikkende følelse og det kommer en rar varme i huden. Det føles som om blodet bobler. Med den delen av kroppen som er nærmest kjenner han regelmessig mer stivhet. Han er blitt bevisst på dette og forsøker plassere seg lengst mulig unna når han er på steder der slike målere er installert.

Rasmussen merker og at han har begynt å sove litt dårligere etter at han begynte å bli eksponert for strålingen, hodet virker mer omtåket og han er mer sliten. Han kjenner og en prikkende følelse i hodet og bak øyne. Når han er hjemme eller ute der det ikke er AMS måler, kjenner han at plagene gradvis avtar. Dette er symptomer som er godt kjent fra litteraturen som reaksjoner på elektromagnetiske felt.

Stråling fra trådløs kommunikasjon via smartmåler har på denne bakgrunn betydelige negative helsevirkninger for Rasmussen, og vil forverre helsetilstanden. Dette er akutte reaksjoner som kommer i tillegg til det generelle risikobildet fra slik eksponering over tid, som i seg selv kan medføre langtidskader eller forsterket el-overfølsomhet.

Rasmussen kjenner sin kropp godt og kjenner forandringer etter at han er begynt å bli utsatt for AMS målere. Effektene skremmer ham med tanke på langtidsvirkninger.

3. RETTSLIG GRUNNLAG FOR KLAGEN

3.1 Installasjon av AMS-måler

Nettselskapet TrønderEnergi Nett AS har krevd å installere et avansert måle- og styringssystem ("AMS-måler") hos Kjell-Erik Rasmussen. Typen måler kommuniserer trådløst over mikrobølgeradio i maskenettverk.

Nettselskapene er underlagt Energiloven av 29. juni 1990 nr. 50 ("energiloven"). I medhold av energiloven er nettselskapene pålagt av det offentlige å installere AMS-målere i alle norske husstander, jf. energiloven § 9-1 første ledd bokstav i), jf. Forskrift om måling, avregning, fakturering av nettjenester og elektrisk energi, nettselskapets nøytralitet mv. av 11. mars 1999 § 4-1 ("**måling-og avregningsforskriften**").

Rasmussen og nettselskapet har inngått en privatrettslig avtale om nettleie, som baserer seg på Energi Norges standardavtale for nettleie av 2007 ("**standardavtalen**"). Nettselskapenes plikt etter måling- og avregningsforskriften til å installere AMS-målere, inngår som vilkår i nettleieavtalen mellom nettselskap og sluttbruker punkt 5-1.

Måling- og avregningsforskriften gjør unntak fra nettselskapenes plikter dersom installering er til "*vesentlig og dokumenterbar ulempe for sluttbruker*".

Nettselskapet har nektet Rasmussen å motsette seg installasjon av smartmåler med henvisning til at vilkårene for unntak ikke er oppfylt.

Rasmussen mener avslaget er ugyldig, og klager herved på avslaget av søknaden om å gjøre unntak fra plikten til å få AMS-målerne installert hjemme hos seg.

Den uriktige rettsanvendelsen og sviktende saksbehandlingen er foranlediget av en uttalelse fra Helsedirektoratet 14. mars 2018, som lyder (vår understrekning):

- " Den elektromagnetiske strålinga frå automatiske straummålarar er svært svak. Det er ikkje dokumentert samanheng mellom helseplager og stråling frå slike målarar. ...
- Fastlegar skal ikkje skrive ut legeattest som seier at pasientar har helseplager som skuldast stråling frå automatiske straummålarar. "

Uttalelsen finnes her: <https://helsedirektoratet.no/nyheter/Legeattest-og-automatiske-straummalarar>

Uttalelsen har medført at det ikke gis fritak for helsemessige plager forbundet med stråling.

Måling- og avregningsforskriften er fastsatt av Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE). Helsedirektoratets uttalelse er i motstrid med både forskriften § 4-1 annet ledd bokstav b og NVEs egen uttalelse om dispensasjonsordningen.

Bilag 3: Uttalelse NVE 14. mars 2012.

Rasmussen hevder at avslaget er ugyldig fordi:

- (i) Det er ikke foretatt et individuelt skjønn om Rasmussen hadde helseplager, slik målings- og avregningsforskriften § 4-1 krever,
- (ii) Helsedirektoratets uttalelse er ugyldig fordi uttalelsen i realiteten er en forskrift, og saksbehandlingsreglene for forskrifter er ikke fulgt, og
- (iii) Helsedirektoratets uttalelse og målings- og avregningsforskriften § 4-1 er ikke tilstrekkelig utredet slik forvaltningsloven § 37 krever.

3.2 Det er ikke foretatt et individuelt skjønn av om det foreligger helseplager

Spørsmålet er om vedtaket om å avvise Rasmussens innsigelser mot installering av AMS-smartmålere er ugyldig, fordi det ikke er foretatt et individuelt skjønn.

Måling- og avregningsforskriften § 4-1 annet ledd bokstav b) fastslår at nettselskapene ikke har plikt til å installere smartmålere dersom det foreligger "vesentlig og dokumenterbar ulempe for sluttbruker".

Hvorvidt en "vesentlig og dokumenterbar ulempe" foreligger, beror på en skjønnsmessig *individuell* vurdering. Et grunnleggende utgangspunkt er at det må foretas et skjønn. En viss standardisering av skjønnnet er etter rettspraksis akseptabelt, jf. Rt. 2014 s. 310 (Drosjeløyve), men skjønnnet må likevel være *individuell*.

Helsedirektoratets uttalelse har i praksis medført at det pålagte skjønnnet etter måling- og avregningsforskriften § 4-1 annet ledd bokstav b) ikke foretas. Dette har NVE selv påpekt overfor Foreningen for eloverfølsomme (FELO) i brev datert 14.03.2013 (se vedlegg til klagen), der det uttales at:

"[e]n sluttbruker som av helsemessige årsaker, for eksempel eloverfølelse, ikke ønsker AMS i sin bolig, må legge frem en legeerklæring for nettselskapet og be om å bli unntatt fra kravet om installasjon av AMS."

Helsedirektoratets uttalelse er en trinnlavere norm enn måling- og avregningsforskriften § 4-1 annet ledd bokstav b). NVEs plikter til å foreta en individuell ulempevurdering går dermed foran Helsedirektoratets uttalelse.

I Rasmussens sak er Helsedirektoratets uttalelse lagt til grunn. Det er dermed ikke foretatt et individuelt skjønn, slik måling- og avregningsforskriften krever.

Vedtaket om å avvise Rasmussens innsigelser mot installering av AMS-smartmålere er etter dette ugyldig, fordi det ikke er foretatt et individuelt skjønn.

3.3 Instruksen fra Helsedirektoratet er ugyldig fordi saksbehandlingsreglene for forskrifter er ikke fulgt

Spørsmålet her er om Helsedirektoratets uttalelse er ugyldig fordi saksbehandlingsreglene for forskrifter ikke er fulgt.

Forvaltningsloven kapittel VII oppstiller saksbehandlingsregler som gjelder alle "forskrifter", jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav c jf. bokstav a. Kapitlet § 37 og 38 krever at forskrifter skal utredes, det må innhentes uttalelser fra interesserte og forskriftene må kunngjøres mv.

Det er på det rene at Helsedirektoratet ikke har fulgt § 37 og § 38. Uttalelsen er ikke kunngjort, den inneholder ikke henvisninger til bestemmelser som gir forvaltningsorganet hjemmel til å gi forskriften og det er heller ikke innhentet uttalelser fra interesserte i forbindelse med instruksen.

Dersom instruksen i realiteten er å anse som en forskrift, må instruksens anses ugyldig fordi § 37 og 38 ikke er fulgt.

Spørsmålet blir dermed om Helsedirektoratets instruks er en forskrift.

Det rettslige grunnlaget for spørsmålet er forvaltningsloven § 2 bokstav c, jf. bokstav a.

Helsedirektoratet har truffet en avgjørelse, avgjørelsen retter seg mot et ubestemt antall personer og det er tale om offentlig myndighetsutøvelse. Avgjørelsen er også "bestemmende for rettigheter og plikter" til private. Selv om uttalelsen er gitt i form av en intern instruks, har den et generelt innhold som i både form og innhold er avgjørende for privates rettigheter.

Uttalelsen har formelt ikke direkte betydning for rettsstillingen til den enkelte, fordi den retter seg mot tjenestemenns skjønnsutøvelse. Etter forarbeidene til forvaltningsloven, som viser til uttalelser fra toll-lovkomiteen, kan også slike instruksener være forskrifter, jf. Ot.prp. nr 38 (1964-1965) s. 33-34 (vår understrekning):

"I mange tilfelle vil det kunne oppstå tvil om bestemmelser skal anses som «forskrifter» eller som «instrukser». Dette vil særlig gjelde bestemmelser av mer formell art – om saksbehandlingen o.l. Her er det neppe mulig å gi annen rettesnor enn at formålet med bestemmelsene må være avgjørende: Er det meningen å regulere et rent internt forhold mellom tollvesenets egne tjenestemenn eller å gi anvisning på rent tekniske spørsmål i forbindelse med tollbehandlingen, er det instruks man har for seg. Er det på den annen side hovedformålet med bestemmelsen å regulere forholdet mellom tollvesenets tjenestemenn og den enkelte trafikant, vil man komme over i det utkastet kaller «forskrifter».

Uttalelsene i forarbeidene støttes av Eckhoff/Smith, *Forvaltningsrett*, Oslo 2014 s. 323.

Hovedformålet med Helsedirektorates uttalelse er å regulere forholdet mellom lege og pasient, ikke regulere interne forhold i forvaltningen. Instruksen tar etter sitt innhold bort en rett strømabonmentene har etter strømvartalen og måling- og avregningsforskriften.

Helsedirektoratets uttalelse er etter dette ugyldig fordi saksbehandlingsreglene for forskrifter ikke er fulgt.

3.4 Utredningen for avsigelsen av Helsedirektoratets uttalelse og fastsettelsen av måle- og avregningsforskriften § 4-1 var utilstrekkelig og uforsvarlig

Rasmussen gjør også gjeldende at uttalelsen til Helsedirektoratet og vedtakelsen av måle- og avregningsforskriften § 4-1 er ugyldige fordi de ikke ble tilstrekkelig og forsvarlig utredet.

Utredningskravet for forskrifter følger av forvaltningsloven § 37. Saken skal opplyses "så godt som mulig". Utredningskravet § 37 må leses i lys av det aktuelle rettsområdet. På områder der eventuelle vedtak kan medføre uopprettelig skade, eksempelvis kroniske sykdommer hos mennesker, får føre-var-prinsippet betydning for når en sak er godt nok opplyst til å treffe vedtak, jf. eksempelvis prinsippet i naturmangfoldsloven § 9.

Målings- og avregningsforskriften er klart nok en forskrift. Helsedirektoratets uttalelse er også i realiteten en forskrift, jf. redegjørelsen i punkt 1.2 ovenfor. De samme saksbehandlingsreglene må derfor også gjelde Helsedirektoratets uttalelse.

Målings- og avregningsforskriften er laget av NVE. NVE henviser til at kunnskapsbasen er uttalelser fra Statens strålevern og anbefalinger fra Helsedirektoratet: <https://www.nve.no/stromkunde/smar-te-strommalere-ams/>

Da NVEs kunnskap delvis baserer seg på Helsedirektoratet, må det foretas en samlet vurdering av utredningen av Helsedirektoratets uttalelse og NVEs utredning i anledning forskriftens § 4-1.

Spørsmålet er dermed om begge overnevnte vedtak ble tilstrekkelig og forsvarlig utredet, herunder om det ble foretatt en føre-var-vurdering som tok hensyn til potensialet for varig og uopprettelig skade.

Kunnskapsgrunnlaget er for det første Statens Strålevern arbeider. Statens stråleverns har gitt en uttalelse om faren ved stråling, og listet opp kildene som er anvendt:

<https://www.nrpa.no/publikasjon/straaleverninfo-09-2017-smarte-stroemmaalere.pdf>

Statens strålevern henviser som kilde blant annet World Health Organization's ("WHO") hjemmesider, og hevder også at WHO støtter at lav-frekvente radiobølger ikke er farlig. WHO avga imidlertid allerede 31.mai 2011 en uttalelse om at radiofrekvente bølger kan være kreftfremkallende. Uttalelsen hadde bakgrunn i en kunnskapsgjennomgang foretatt av 31 forskere fra 14 land som, som i etterkant har publisert både uttalelsen og tilhørende forskningsmateriale i "IARC-monographs". WHO ga funnene en "2B-klassifisering". Klassifiseringen angir skalaen for hvor sannsynlig at det er skadelig. Et 2B-anslag er midt på treet mellom "trolig ikke skadelig" og "helt sikkert skadelig". WHO's pressemelding om saken finnes her: http://www.iarc.fr/en/media-centre/pr/2011/pdfs/pr208_E.pdf

Statens strålevern henviser også til et utvalgs rapport fra 2012, publisert i Folkehelseinstituttets rapportserie (FHI 2012:3). I rapporten hevdes det i punkt 1.3.2.1 at det ikke finnes tilgjengelig data, med særlig fokus på mobilbruk, som tilsier at radiobølger medfører kreftfare. WHO's uttalelse og tilhørende IARC-rapporter nevnes ikke i kilderegistreret i rapporten til Folkehelseinstituttet. Det fremkommer også i denne rapportens oppsummeringspunkt 1.4 og 1.5, og de kapitler disse viser til, at det er usikkerhet rundt både de akutte og langtidseffektene av radiobølger. Usikkerheten er størst, i følge rapporten side 22, vedrørende helseeffekter som viser seg etter svært lang tid og til situasjoner som gir høyest eksponering (dvs. egen bruk av mobiltelefon). Usikkerheten i selve risikovurderingen vurderes som lav. I punkt 1.9.2 avgir utvalget sine råd. Der påpekes det i avsnitt 2 at det ikke er "vitenskapelig sannsynliggjort" at reduksjon av eksponering av elektromagnetiske felt har betydning for helseplager tilskrevet EMF. Uttalelsen tilsier at utvalget i sin anbefaling ikke har foretatt en føre-var-vurdering, men istedenfor basert rådgivningen på en vurdering av om det gjennom forskning er dokumentert at radiobølger medfører skade. Dette tydeliggjøres av at rapporten selv fremhever det som usikkert hvilke helseeffekter vedvarende eksponering vil ha over "svært lang tid", og viser at det ikke i tilstrekkelig og forsvarlig grad er lagt inn en skjønnsmargin for å ta hensyn til potensialet for varig og uopprettelig skade. I tillegg har Europarådet den 27.mai 2011 vedtatt resolusjon 1815, under tittelen "*The potential dangers of electromagnetic fields and their effect on the environment*". Resolusjonen er tilgjengelig her: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17994> Denne oppsummeringen til Europarådet stiller seg svært kritisk til kunnskapsgrunnlaget på området. Her trekkes kun enkelte eksempler frem.

Stikk i strid med utvalgsrapporten utgitt fra Folkehelseinstituttet fremholder Europarådet i oppsummeringen av resolusjon 1815 punkt 4 at:

"While electrical and electromagnetic fields in certain frequency bands have wholly beneficial effects which are applied in medicine, other non-ionising frequencies, whether from extremely low frequencies, power lines or certain high frequency waves used in the fields of radar, telecommunications and mobile telephony, appear to have more or less potentially harmful, non-thermal, biological effects on plants,

insects and animals as well as the human body, even when exposed to levels that are below the official threshold values."

Europarådet påpeker i punkt 6 svakheter i den europeiske overholdelsen av blant annet føre-var-prinsippet:

"The Assembly regrets that, despite calls for the respect of the precautionary principle and despite all the recommendations, declarations and a number of statutory and legislative advances, there is still a lack of reaction to known or emerging environmental and health risks and virtually systematic delays in adopting and implementing effective preventive measures. Waiting for high levels of scientific and clinical proof before taking action to prevent well-known risks can lead to very high health and economic costs, as was the case with asbestos, leaded petrol and tobacco."

Helsedirektoratet avga også en uttalelse, som gjengitt foran, som NVE opplyser å ha basert seg på. I uttalelsen fra Helsedirektoratet avsnitt fem redegjør Helsedirektoratet for sitt kunnskapsgrunnlag, og det sies:

"Helsedirektoratet legg til grunn Folkehelseinstituttet si kunnskapsoppsummering frå 2012. Her gjekk FHI gjennom mange vitenskapelige studiar. FHI fann ikkje haldepunkt for at stråling under dei anbefalte grenseverdiane gir helserisiko."

Dette er den samme utvalgsrapporten som Statens Strålevern (nå Direktoratet for strålevern og atomberedskap) baserer seg på. Denne rapporten hadde ikke tatt med WHO-klassifikasjonen eller Europarådets resolusjon 1815. Da Folkehelseinstituttet ikke har med disse kildene, tar følgelig heller ikke Helsedirektoratet hensyn til den påviste kreftfaren ved radiobølger eller generelle faren ved radiobølger.

Uttalelsen til Helsedirektoratet og vedtakelsen av måle-og avregningsforskriften § 4-1 er etter dette ugyldige fordi de ikke ble tilstrekkelig og forsvarlig utredet.

3.5 Krenkelse av privatlivet

Det gjøres også gjeldende at installasjonen av AMS-måler er en krenkelse av retten til respekt for privatlivet jf. Grunnloven § 102 og EMK art 8.

Kunnskapsgrunnlaget for Helsedirektoratets instruks er basert på ulempekrav som bare fanger opp akutte, følbare reaksjoner gjennom termiske effekter ("oppvarming"). Betydelig forskning dokumenterer at også svakere stråling er farlig, samt at langsiktige eksponering gir gradvise, uopprettelige virkninger. Effektene er relative bl.a i forhold til personlige forutsetninger, samspillseffekter, terskeeffekter mv.

For en oversikt over relevant forskning, se Arthur Firstenberg, Den usynlige regnbuen, Historien om elektrisiteten og Livet, Z-forlag 2018, Einar Flydal: Elektromagnetisk stråling - gambler vi med våre barns Helse?, inntatt i Briseid mfl., Kritiske blikk på skolen, Oslo 2018, Einar Flydal: "Målerne, forskningen, grenseverdiene og strålevernet", vedlegg i Advokatfirmaet Erling Grimstad AS og Einar Flydal, Smartmålere, jussen og helsa, Oslo

2018, Belyaev I, mfl., EUROPAEM EMF-retningslinjer 2016 for forebyggelse, diagnostisering og behandling af EMF-relaterede helbredsproblemer og sygdomme, original engelsk utgave: DOI 10.1515/reveh-2016-0011, dansk oversettelse: EHS Foreningen, superviseret af lægefaglig rådgiver John Jalving, Speciallæge i Almen Medicin, Lektor emeritus ved Syddansk Universitet og Glomsrød, Solveig, Solheim, Ida: Helsevirkninger av elektromagnetiske felt, 2012:

http://www.felo.no/fileadmin/red/Rapporter/Helsevirkninger_av_elektromagnetiske_felt-felo_content_download_4761_36728_file_Helsevirkninger_av_elektromagnetiske_felt.pdf.

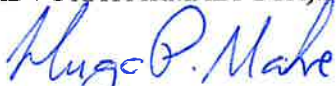
I saken Gaida mot Tyskland (application no. 32015/05) klaget Hans Gaida inn tyske myndigheter pga. av en basestasjon for mobiltelefoner som var plassert i nærheten av huset han bodde i. Ved vurderingen av om den elektromagnetiske strålingen fra basestasjonen krenket retten til privatliv etter EMK art 8, la menneskerettsdomstolen vekt på om det forelå tilstrekkelig bevis for skadevirkningene. I den konkrete saken kom domstolen til at det ikke forelå "conclusive evidence" ("endelig bevis") for skadelige effekter. Det foreligger imidlertid andre dommer som går betydelige lengre. I både Spania og Frankrike er det dommer som legger til grunn at virkningene er påregnelige og/eller fullt mulige, se vedlagt avgjørelse fra Nanterre Byrett i Frankrike og fra den regionale spanske Høyesterett i Aragón. Den spanske avgjørelsen er kun tilgjengelig på originalspråket.

Bilag 4: Nanterre Byrett 18. sept. 2008

Bilag 5: Sala de lo social del tribunal superior de justicia de Aragón

Det anføres at foreliggende forskning og de skadevirkninger som Kjell-Erik Rasmussen erfarer jf. pkt. 2 ovenfor, er tilstrekkelig dokumentasjon til at installasjonen av AMS-måler må anses å krenke retten til respekt for privatlivet jf. Grunnloven § 102 og EMK art 8.

Med vennlig hilsen
ADVOKATFIRMAET SCHJØDT AS

Hugo P. Matre
advokat/partner PhD (H)

HUMA@SCHJODT.NO

Fra: "Kjell-erik Rasmussen" <raskjell@hotmail.no>
Til: "einar.flydal@gmail.com" <einar.flydal@gmail.com>
Emne: Da fikk jeg avslag fra nettselskapet om fritak for AMS måler ovesender deg svaret fra dem
Dato: Wed, 19 Dec 2018 16:12:51 +0100

AMS TEN <ams@tronderenerginett.no>
on. 19.12.2018, 13.33

Du

Hei.
Viser til henvendelse angående fritak fra installasjon av AMS-måler. Søknaden er nå behandlet.

Vedtaket om innføring av AMS-målere er hjemlet i energiloven, <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1990-06-29-50> og konkretisert i måle og avregningsforskriften. Viser til Forskrift om måling, avregning, fakturering av netjtjenester og elektrisk energi, nettselskapets nøytralitet mv, https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1999-03-11-301/KAPITTEL_4#KAPITTEL_4, § 4-5. Krav til installering og rapportering, her står blant annet: Nettselskapet skal innen 1. januar 2019 ha installert AMS i ALLE målepunkt i sitt konsesjonsområde.

Om fritak for AMS-kommunikasjonsmodul sier NVE følgende:

-AMS kan unnlates dersom forbruket i målepunktet er svært lavt og forutsigbart. Med dette menes f.eks. en parkeringsautomat.
-AMS-kommunikasjonsmodul kan fravikes når kunden kan dokumentere helseplager som påstås skyldes stråling fra måler. Med dokumenterbar helseplage/ulempe menes en attest/erklæring fra lege eller andre med samme myndighet.

Bare personer som kan legge frem attest fra lege eller andre med samme myndighet kan kreve fritak for AMS. Fritaket gjelder kun egen bolig, hytte eller leilighet. Personer som innvilges fritak vil få installert en AMS-måler der kommunikasjonsmodulen er fjernet eller deaktivert.

Med bakgrunn i at det mangler en attest/erklæring fra lege eller andre med samme myndighet avvises din søknad om fritak fra installasjon av AMS-måler.

En eventuell klage på avgjørelsen må sendes Norges vassdrags- og energidirektorat, NVE. Klagefrist er 3 uker fra den dato du mottar denne e-post.

Ang stråling legges ved lenke til rapport utarbeidet av NKOM (Nasjonal kommunikasjonsmyndighet). TrønderEnergi Nett benytter AMS-målere fra Kaifa. Rapporten viser blant annet at stråling fra målerne er langt under det som Statens strålevern oppgir som helseskadelig.
https://www.nkom.no/forbruker/elektromagnetisk-str%C3%A5ling/elektromagnetisk-str%C3%A5ling/m%C3%A5ling-av-feltstyrke-str%C3%A5ling/_attachment/32312?_ts=161751ce30a

Nyttig informasjon om AMS finnes her: <https://www.nve.no/stromkunde/smar-te-strommalere-ams/>

Vennlig hilsen
TrønderEnergi Nett AS

Fra: kundesenter@tronderenerginett.no <kundesenter@tronderenerginett.no>
Sendt: 15. desember 2018 11:51
Til: TEN firmapost <firmapost@tronderenerginett.no>
Emne: FWD: [16024160] Søknad om fritak for AMS måler i min bolig

Hei

Videresender søknad om fritak.

Med vennlig hilsen
Kundesenter
TrønderEnergi Nett AS
Tlf 73500050

www.tronderenerginett.no

På DinSide kan du levere måleravlesing, endre avlesingsvarselmetode, finne kopier av dine faktura, utsette og oppdele faktura mm.

[DinSide](#)

Ta miljøhensyn - vurder om du virkelig må skrive ut denne e-posten

Til

TrønderEnergi Nett AS
Postboks 9480 Torgarden
7496 Trondheim

Søknad om fritak fra smartmåler

Jeg Kjell-Erik Rasmussen søker herved om fritak fra smartmåler, da jeg reagerer på elektromagnetiske felt. Eksponering for elektromagnetiske felt gir meg følgende helseplager: Jeg kjenner at når jeg er i nærheten av disse målerne som Trønderenergi har plassert ut så er det et elektromagnetisk felt som jeg kjenner med kroppen. Hender og ansikt som er nærmest strålekilden får en prikkende følelse og det kommer en rar varme i huden, det føles som om blodet bobler. Med den delen av kroppen som er nærmest regelmessig kjenner jeg mer stivhet. Jeg er blitt bevisst på dette og forsøker plassere meg lengst mulig unna når jeg er på steder der dette er. Jeg merker og at jeg har begynt å sove litt dårligere etter at jeg begynte å bli eksponert for dette, hodet virker mer omtåket og er mer sliten, jeg kjenner og en prikkende følelse i hodet og bak øyne. Når jeg er hjemme eller ute der det ikke er AMS måler kjenner jeg at plagene gradvis avtar. Stråling fra trådløs kommunikasjon via smartmåler har på denne bakgrunn betydelige negative helsevirkninger for, og vil forverre helsetilstanden. Dette er akutte reaksjoner som kommer i tillegg til det generelle risikobildet fra slik eksponering over tid, og i seg selv kan medføre langtidsskader eller forsterket el-overfølsomhet. Jeg kjenner min kropp godt og jeg kjenner forandringer etter at jeg er begynt å bli utsatt for AMS målere og dette skremmer meg med tanke på langtidsvirkninger. Fra min lege har jeg mottatt vedlagte uttalelse da jeg ba om en uttalelse.

Med vennlig hilsen : Kjell-Erik Rasmussen
Angeltrøvegen 64
7048 TRONDHEIM

Legeerklæring

Jakobsli, 29.11.2018

Vedrørende:
Kjell-Erik Rasmussen
F. nr.: [REDACTED]
[REDACTED]
7048 Trondheim

Ovnevnten pasient har bedt meg om å få skrevet ut legeerklæring med hensyn på å få fritak for installering av trådløs strømmåler, AMS.

Jeg ser meg ikke istand til dette grunnet direktiver fra helsedirektoratet hvor direktoratet i tillegg også har presisert at jeg som lege vil bryte Folkehelseloven ved å avgi slike legeopplysninger /legeerklæringer.

Pasienten har anmodet om å få en skriftlig begynnelse for mitt avslag.

Med vennlig hilsen

Axel Chr. Seligran
Spesialist allm.med

Lege Axel Chr. Seligran
Spesialist i Allmennmedisin, IS-no: 2102 000
Charlottenlund legesenter
Chr., Bloms veg 2A
7058 JAKOBSLI

Foreningen for eloverfølsomme (FELO)
Fagerliveien 13
0578 OSLO

Vår dato: 14. 03. 2012
Vår ref.: NVE 200701944-252 ek/ave
Arkiv: 634
Deres dato:
Deres ref.:

Saksbehandler:
Arne Venjum

AMS - Om dispensasjon for eloverfølsomme

Vi viser til ditt brev av 6. mai 2011 om dispensasjon fra installering av AMS.

Som opplyst per telefon ble brevet fra Foreningen for eloverfølsomme (FELO) vurdert som en uttalelse i forbindelse med AMS-høringen våren 2011. Brevet ble derfor ikke besvart.

FELO ber i brevet om "en bekreftelse fra NVE om at eloverfølsomme vil kunne få dispensasjon fra installering av AMS".

FELO anfører videre at det i blokkleiligheter kan bli et problem når naboileiligheter har AMS, og spør "Hva kan gjøres om man blir syk av naboens AMS?".

I NVEs forskriftsvedtak av 24. juni 2011 heter det i forskriften § 4-1 bokstav b) at plikten til å installere AMS i alle målepunkt kan avvikes når "installasjon er til vesentlig og dokumenterbar ulempe for sluttbruker", jf. NVE Dokument 7/2011. NVE har i kommentarene til denne bestemmelsen konkretisert at uttrykket "ulempe for sluttbruker" først og fremst er å forstå i helsemessig forstand. I praksis innebærer dette at en sluttbruker som av helsemessige årsaker, for eksempel eloverfølsomme, ikke ønsker AMS i sin bolig, må legge frem en legeerklæring for nettselskapet og be om å bli unntatt fra kravet om installasjon av AMS. Hvis det aktuelle nettselskapet ikke er villig å etterkomme kundens ønske kan saken klages inn til NVE for avgjørelse.

Det understrekes her at legeerklæringen må være relatert til strålingen fra den aktuelle måleren.

Det understrekes også at de kunder som innvilges fritak for installering av AMS-måler må akseptere begrensninger i de rettigheter og plikter som er nedfelt i regelverket og ordninger som baseres på AMS.

Vi vil også vise til høringsdokument om AMS av februar 2011, jf. NVE Dokument 1/2011, der det heter at:

"NVE har ved tidligere høringer mottatt innspill fra "Foreningen for eloverfølsomme" om negative virkninger for enkelte mennesker av elektromagnetisk stråling fra trådløse nettverk. Det er blitt hevdet at innføring av AMS kan gi opphav til slik stråling. Om installasjon av AMS er til stor helsemessig

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no

Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Vestre Rosten 81
7075 TILLER

Region Nord
Kongens gate 14-1B
8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvn. 1B
Postboks 53
6801 FØRDE

Region Øst
Vangsvæien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

ulempe for enkeltkunder må nettselskapene så langt mulig tilpasse seg dette. Unntak av medisinske årsaker vil normalt måtte dokumenteres."

Dokumentene det er vist til i det ovenstående er å finne her: www.nve.no/ams.

Avslutningsvis vil vi peke på at AMS-måleren gir kundene en rekke muligheter. Dette er muligheter som ikke vil foreligge om kunden ikke har AMS-utstyr. Dette vil bli tillagt svært stor vekt ved vurderinger av de eventuelle effekter som skyldes målere i nabolaget.

Med hilsen

Thor Erik Grammeltvedt
seksjonssjef

Arne Venjum
Rådgiver

Översettelse fra franskwww.next-up.org

Å jobbe med det som er vesentlig betyr å endre standardene slik at de blir forenlige med den menneskelige helse:

Résolutions et Soutien au consortium scientifique Bioinitiative (klikk)

(uleselig stempel)

8CH – 2008 394

NANTERRE BYRETT
8. avdeling
DOM AVSAGT DEN 18. september 2008

SAKSØKERE

Saksregisternr. : 07/02173

Herr Eric LAGOUGE

født den -----

bosatt -----

69160 TASSIN LA DEMI LUNE

Fru F -----

født den -----

bosatt -----

69160 TASSIN LA DEMI LUNE

SAK**Eric LAGOUE,****F** -----**T** -----**L** -----**J** -----**C** -----

VS/

**Selskapet BOUYGUES
TELECOM**

Herr T -----

født den -----

bosatt -----

69160 TASSIN LA DEMI LUNE

Fru L -----

født den -----

bosatt -----

69160 TASSIN LA DEMI LUNE

Herr J -----

født den -----

bosatt -----

69160 TASSIN LA DEMI LUNE

Fru C -----

født den -----

bosatt -----

69160 TASSIN LA DEMI LUNE

representert ved adv. Richard FORGET,
advokat og medlem av advokatforeningen i PARIS,
garderobe: C1834

SAKSØKT

Selskapet BOUYGUES TELECOM
med hovedkontor i 20 Quai du Point du Jour
92100 BOULOGNE BILLANCOURT

representert ved adv. -----
advokat og medlem av advokatforeningen i PARIS,
garderobe -----

1

Saken ble behandlet 04. juni 2008 på åpent rettsmøte ved domstolen, som bestod av

----- **Visedadministrator**
----- **Dommer**
----- **Dommer**

som tok saken opp til doms.
Rettskriver under hovedforhandlingen: **Martine -----** ,
fungerende rettskriver

DOM

avsagt på åpent rettsmøte, i første instans, ved en
kontradiktorisk avgjørelse og stilt til rådighet ved domstolens
rettskriverkontor i tråd med beskjed som ble gitt etter at
hovedforhandlingen var avsluttet.

Redegjørelse for tvisten.

Faktiske forhold.

Selskapet Sa Bouygues Télécom installerte i 2006 basestasjonsantennene for mobiltelefoni på en treformet 19 m høy mast like ved boligene til herr og fru Eric Lagouge, herr og fru T ----- og herr og fru J ----- i kommunen Tassin La Demi-Lune i Rhône-området.

Partenes krav og anførsler.

I samsvar med stevning innlevert 18. januar 2007 til Sa Bouygues Télécom, ba herr og fru Eric Lagouge, herr og fru ----- og herr og fru -----, i sine siste påstander som ble overlevert rettskriverkontoret 11. januar 2008, Domstolen om å:

- . dømme selskapet Bouygues Télécom til å fjerne de omstridte installasjonene, og hvis så ikke skulle skje, til å betale en konvensjonalbot på 500 euro per oversittet dag
- . dømme selskapet Bouygues Télécom til å betale, på grunnlag av unormal naboulemppe:
  - . til herr og fru Lagouge. et beløp stort 20.000 euro som erstatning for det tapet de ble påført som følge av verdiforringelsen på deres bolig, samt et beløp stort 10.000 euro som erstatning for den skaden de ble påført ved å bli utsatt for en helserisiko.
  - . til herr og fru -----, et beløp stort 10.000 euro som erstatning for det tapet de ble påført som følge av verdiforringelsen på deres bolig. samt et beløp stort euro 10.000 som erstatning for den skaden de ble påført ved å bli utsatt for en helserisiko.
  - . til herr og fru ----- . et beløp stort 10.000 euro som erstatning for det tapet de ble påført som følge av verdiforringelsen på deres bolig, samt et beløp stort euro 10.000 som erstatning for den skaden de ble påført ved å bli utsatt for en helserisiko.

B. Rismo

For å underbygge sitt krav, anførte herr og fru Eric Lagouge, herr og fru ----- og herr og fru ---- prinsipalt, i forhold til den unormale naboulempen, at *nærværet av disse antennene utgjør en skadelig ulempe, som slår ut på to måter:*

- på den ene siden, ved at man blir utsatt for en helseskadelig risiko.*
- på den andre siden, ved at dette rammer bruken av eiendommen fordi det dreier seg om en visuell ulempe som fører en verdiforringelse av eiendommen.*

2

I sine påstander, som ble innlevert ved rettsskriverkontoret 27. februar 2008, ba Sa Bouygues Télécom retten om å:

- slå fast at deres installasjoner ikke utgjør en unormal naboulempen og dermed,
- avvise samtlige krav fra herr Eric Lagouge, fru -----, herr -----, fru -----, herr -----, fru -----

Sa Bouygues Télécom fremholdt særlig at:

- saksøkerne ikke klager over noen form for patologi,*
- saksøkerne overhodet ikke fremfører noe bevis for at det eksisterer en helserisiko,*
- kassasjonsdomstolen nekter å ta hensyn til en rent hypotetisk skade,*
- når det gjelder basestasjonsantenner for mobiltelefoni, har fravær av retten til utsikt vært gjentatt i en rekke avgjørelser.*

Retten viser til de sistnevnte prosesskriftene for en mer detaljert redegjørelse av partenes begrunnelser.

Domsgrunner

Vedrørende helsefaren

Når det gjelder helsefaren, fremholder saksøkerne at:

- mobiltelefoner og basestasjonsantenner fungerer på grunnlag av samme teknologi, men at det allikevel er en grunnleggende forskjell mellom de to: **bruk av mobiltelefon og dermed eksponeringen for telefonens strålingsfelt er noe en person selv velger for en periode som tilsvarer hans telefonsamtaler, mens en person som bor i nærheten av en basestasjonsantenne ikke selv har valgt å bli eksponert for strålingen, men blir det allikevel kontinuerlig, 24 timer i døgnet 7 dager i uken,**
- mer enn 400 internasjonale studier har påvist en helsemessig risiko for mobiltelefonbrukere og for folk som bor i nærheten av basestasjonsantenner,
- en rekke leger har gitt uttrykk for bekymring for de patologier som er utviklet av enkelte av deres pasienter som bor i nærheten av basestasjonsantenner,
- prosesskriftene til selskapet Bouygues Télécom er i dag foreldede og feilaktige fordi det selv på offisielt nivå er slik at standpunktet til det vitenskapelig miljøet har utviklet seg ettersom de første konklusjonene på WHO's interphone-undersøkelse gikk ut på at det forelå en fare,
- franske myndigheter anbefaler nå at man tar i bruk fore var-prinsippet,
- forsikringsselskapene nekter å dekke helserisiko knyttet til elektromagnetisme og dermed til basestasjonsantenner og mobiltelefoner,
- de folkevalgte har flere ganger lagt frem lovforslag som skal regulere installeringen av basestasjonsantenner,
- det har liten betydning at de franske standardene som fortsatt gjelder blir overholdt, fordi det er fast rettspraksis for at når det gjelder unormale naboulempen, er det ikke nødvendig

å påvise manglende overholdelse av standardene.

Sa Bouygues Télécom anfører at:

- rettssaken er en prinsipiell anmodning om en påstått helsefare, noe som imidlertid systematisk blir avvist i vitenskapelige studier,
- saksøkerne blander sammen studier gjennomført på mobiltelefoner og studier gjennomført på basestasjoner, som denne tvisten handler om,
- det faktum at telefonteknologien og basestasjonsteknologien ligner hverandre er totalt irrelevant all den tid den radioelektriske energien som disse to typene utstyr avgir overhodet ikke kan sammenlignes på grunn av ulikhet i plassering,

3

- den radioelektriske energien som mottas fra basestasjoner, selv de som ligger nært, er betraktelig svakere enn den som absorberes når det benyttes en mobil, fordi antennen i sistnevnte tilfelle befinner seg så nært brukerens hode
- domstolene har gjentatte ganger slått fast at basestasjoner av den typen som denne tvisten gjelder, ikke utgjør noen unormal naboulempen,
- den eneste og ikke endelige løsningen som en domstol i Toulon falt ned på 20. mars 2006, ved å slå fast at det eksisterer en hypotetisk risiko, går på tvers av de mest elementære prinsipper i erstatningsretten og kan ikke skape noen juridisk akseptabel presedens.

Partene, som på denne måten siterer en rekke uttalelser, studier eller analyser, både nasjonale og internasjonale, har en mildt sagt sprikende tolking av disse. En sikker konklusjon på bakgrunn av de dokumentene som er fremlagt under hovedforhandlingen og som er de eneste retten kan basere seg på, er at den vitenskapelig diskusjonen fortsatt er åpen og gjør det mulig for hver av partene å underbygge sitt eget standpunkt.

En annen konklusjon som må trekkes, er at selv om det gjenstår å bevise at helseskader som er blitt påvist hos enkelte og som man mistenker hos andre, utgjør en skade som har sammenheng med nærheten av basestasjonsantennene, er risikoen for ulemper, som må sees atskilt fra selve ulempene, sikkert påvist, ettersom det er ikke bestridt at myndigheter som har kompetanse på dette feltet, både internasjonalt og i Frankrike, anbefaler at føre var-prinsippet skal tas i bruk.

Sa Bouygues Télécom påviser da heller ikke at det i dette tilfellet ikke foreligger noen risiko, eller at det er lagt til grunn noe føre var-prinsipp siden ingen av de dokumentene som er fremlagt, med unntak av to administrative vedtak som ikke tilstrekkelige i så måte, spesielt gjelder det anlegget som er innklaget.

Det å utsette sin nabo, mot vedkommendes vilje, for en sikker, og ikke hypotetisk risiko, slik forsvareren har fremholdt det, utgjør i seg selv en naboulempen. Dens unormale karakter går på det at den berører den menneskelige helse.

Konkretiseringen av denne risikoen gjennom påviste helseplager utgjør en separat ulempe, som kan betegnes på annen måte avhengig av hvor alvorlige disse plagene er, men dette faller utenfor tvistemålet ettersom saksøkerne ikke klager over noen patologi.

Fordi det ikke er fremlagt spesifikke dokumenter under hovedforhandlingen, kan man i dette tilfellet kun fjerne denne risikoen ved å fjerne installasjonene. Skaden som saksøkerne tidligere har blitt påført vil bli kompensert med en erstatning på 3 000 euro pr. par.

Denne beslutningen ledsages av en bestemmelse om konvensjonalbot og midlertidig tvangsfullbyrdelse for å sikre at installasjonene blir fjernet innen rimelig tid.

Vedrørende den visuelle ulempen

I dette tilfellet finnes det ikke noe annet i saksøkernes prosedyredokumenter for å bevise den visuelle ulempen enn en svart-hvitt kopi av dårlig kvalitet av fire bilder (bilag 41 i en liste som ikke er vedlagt deres påstander eller på annen måte er formidlet til retten) og et vedtak om innsigelse på en erklæring om igangsetting av arbeider utstedt av ordføreren i kommunen i juni 2004, som særlig sier at *"tatt i betraktning at de dokumenter som er fremlagt i saksmappen ikke gjør det mulig å vurdere integreringen i nærlandskapet og virkningen på de eksisterende holigene og vegetasjonsdekket"*.

Sa Bouygues Télécom anfører at *"saksøkerne begrenser seg til å fremlegge en prinsipiell anmodning hvor de hevder at det faktum at man ser tremasten i seg selv utgjør en unormal naboulempe"* mens de *"egentlig ikke stiller spørsmålsteget ved dette forsøket på integrering siden de understreker at dette treets kunstige aspekt er noe som forhipasserende kan tenkes å ikke legge merke til"* og at *"de bildene de har lagt frem for å underbygge sitt krav bekrefter at kledningen av masten er godt utført"*

4

Den dårlige kvaliteten på kopiene og de vinklene som bildene er tatt fra gjør det nemlig ikke mulig å se det kunstige aspektet ved det "treet" som installasjonene er kledd med, og heller ikke at dette passer dårlig inn i landskapet, som like i nærheten består av trær av samme størrelse i hvert fall i to retninger.

Ettersom den visuelle ulempen ikke er påvist, og i enda mindre grad at den skulle være av unormal karakter, avvises kravene fra Lagogue og de andre saksøkerne på dette punktet.

Vedrørende husets verdiforringelse

I fravær av visuell ulempe, og fordi installasjonene skal fjernes, er saksøkernes påstander om verdiforringelse ikke berettiget.

Deres krav på dette punkt blir dermed å avvise.

Vedrørende saksomkostningene

Siden retten har gitt herr og fru Eric Lagouge, herr og fru ----- og herr og fru ----- medhold, om så bare delvis, blir Sa Bouygues Télécom å dømme til å betale saksomkostninger.

Vedrørende omkostninger som ikke er inkludert i saksomkostningene

Det fremstår for øvrig som rimelig å dømme Sa Bouygues Télécom til å betale 3.000 euro til herr og fru Eric Lagouge, til herr og fru ----- og til herr og fru ----- for omkostninger som er dokumentert og ikke inkludert i saksomkostningene.

På dette grunnlag

Dømmes Sa Bouygues Télécom til å fjerne installasjonene for sending og mottak og hvis så ikke skulle skje, til å betale en konvensjonalbot på 100 euro pr. oversittet dag ved utløpet av en periode på fire måneder, som begynner å løpe dagen etter at denne avgjørelsen er blitt forkynt for selskapet,

Dømmes Sa Bouygues Télécom til å betale 3.000 euro til herr og fru Eric Lagouge, 3.000 euro til herr og fru ----- og 3.000 euro til herr og fru ----- som erstatning for at de er blitt utsatt for helsefare.

Avvises kravene fra herr og fru Eric Lagouge, herr og fru ----- og herr og fru ----- under henvisning til verdiforringelsen av deres boliger og den visuelle ulempen,

Dømmes Sa Bouygues Télécom til å betale saksomkostningene,

Dømmes Sa Bouygues Télécom til å betale herr og fru Eric Lagouge, herr og fru ----- og herr og fru ----- et beløp stort 3.000 euro i medhold av den franske Sivilprosesslovbokens § 700.

5

Forordner retten at denne dommen, med unntak av saksomkostningene, skal gjøres gjenstand for midlertidig tvangsfullbyrdelse.

Dom avsagt i Nanterre, 18. september 2008

Rettsskriveren

Administrator

Redigerende fagdommer

Saksmappe
Dommer

Riktig oversettelse bekreftes

Bente Rismo

*Statsautorisert translator
Oslo, 18.08.09*

Sección: T1

ADMINISTRACIÓN
DE JUSTICIA
**SALA DE LO SOCIAL DEL TRIBUNAL
SUPERIOR DE JUSTICIA DE ARAGÓN**

C/ Coso, 1, Zaragoza

Zaragoza

Teléfono: 976 208 363, 976 208 361

Email: tribunalsuperiorsociales1zaragoza@justici

a.aragon.es

Modelo: TX008

Seguridad Social en materia prestacional

0000553/2017 - 00

JUZGADO DE LO SOCIAL Nº 1 DE ZARAGOZA

**Proc.: RECURSOS DE
SUPPLICACIÓN**
Nº: **0000695/2018**

NIG: 5029744420170006037

Resolución: Sentencia 000691/2018

 Firmado por:
 BASILIO GARCIA REDONDO,
 CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
 JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
 JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: https://psp.justicia.aragon.es/SCDD/index.html

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcd225dbbb7f8b10b0000b52a234de751.MXAA==

Intervención:	Interviniente:	Procurador:	Abogado:
Recurrente	ENEL IBEROAMERICA SRL	ALBERTO JAVIER BOZAL CORTES	EVA MARIA RODRIGUEZ GOMEZ
Recurrente	MUTUA DE ACCIDENTES FRATERNIDAD-MUPRESPA		JAVIER SAGARDOY MUNIESA
Recurrente	ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS S.L.	ALBERTO JAVIER BOZAL CORTES	
Recurrido	GOBIERNO DE ARAGON		LETRADO DE LA COMUNIDAD AUTONOMA DE ZARAGOZA
Recurrido	INSTITUTO NACIONAL DE LA SEGURIDAD SOCIAL		LETRADO DEL INSS DE ZARAGOZA
Recurrido	TGSS		TESORERIA GENERAL DE LA SEGURIDAD SOCIAL ZARAGOZA
Recurrido			PEDRO JOSÉ JIMÉNEZ USÁN

000691/2018

Rollo número 695/2018

Sentencia número 691/2018

V.

MAGISTRADOS ILMOS. Sres:
D. JOSÉ-ENRIQUE MORA MATEO
D. CÉSAR DE TOMÁS FANJUL
D. JUAN MOLINS GARCÍA-ATANCE

En Zaragoza, a cinco de diciembre de dos mil dieciocho.

La Sala de lo Social del Tribunal Superior de Justicia de Aragón, compuesta por los Sres. indicados al margen y presidida por el primero de ellos, pronuncia en nombre del REY esta

SENTENCIA

En los recursos de suplicación núm. 695 de 2018 (Autos núm. 553/17), interpuestos por las demandadas MUPRESPA, ENEL IBEROAMÉRICA, S.R.L. y ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS, S.L.,

ADMINISTRACION
DE JUSTICIA

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMÁS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://psp.justicia.aragon.es/SCDD/index.html>

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcd225dbbb7f6b0b000b52a234de751LWXAA==

contra la sentencia dictada por el Juzgado de lo Social número Uno de Zaragoza, de fecha 29 de junio de 2018; siendo demandante D. [REDACTED] y codemandados el INSTITUTO NACIONAL DE LA SEGURIDAD SOCIAL, la TESORERÍA GENERAL DE LA SEGURIDAD SOCIAL y el GOBIERNO DE ARAGÓN, sobre determinación de contingencia. Ha sido ponente el Ilmo. Sr. D. CÉSAR DE TOMÁS FANJUL.

ANTECEDENTES DE HECHO

PRIMERO.- Según consta en autos, se presentó demanda por D. [REDACTED] contra el INSS, la TGSS, el GOBIERNO DE ARAGÓN, MUPRESA, ENEL IBEROAMÉRICA, S.R.L. y ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS, S.L., sobre determinación de contingencia, y en su día se celebró el acto de la vista, habiéndose dictado sentencia por el Juzgado Social número 1 de Zaragoza, de fecha 29-6-18, siendo el fallo del tenor literal siguiente:

“Que debo estimar y estimo la demanda interpuesta por de D. [REDACTED] frente al INSTITUTO NACIONAL DE LA SEGURIDAD SOCIAL y la TESORERÍA GENERAL DE LA SEGURIDAD SOCIAL, frente a la Mutua FRATERNIDAD-MUPRESA, frente a las entidades “ENEL IBEROAMÉRICA S.R.L.”, actualmente denominada “ENEL IBERIA S.R.L.”, y “ENDESA SERVICIOS S.L.”, actualmente denominada “ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS S.L.” y el GOBIERNO DE ARAGÓN-DPTO. DE SANIDAD BIENESTAR SOCIAL Y FAMILIA, declarando el carácter profesional (accidente de trabajo) de los procesos de IT iniciados por el actor el 26.08.2014, el 8.09.2016 y el 17.01.2017 condenando a las partes a estar y pasar por tal declaración y a las consecuencias derivadas de la misma.”.

SEGUNDO.- En la citada sentencia y como hechos probados se declararon los del tenor literal:

“1º.- El demandante D. [REDACTED] con DNI nº [REDACTED] afiliado a la Seguridad Social, Régimen General, con el nº [REDACTED] presta servicios para la demandada “ENEL Iberoamérica S.R.L.”, actualmente denominada “ENEL Iberia S.R.L.”, como técnico superior de telecomunicaciones, desde el 1.07.2011. Anteriormente, y desde el año 1978 prestó sus servicios para la entidad Endesa S.A. y desde el 1.01.2000 para Endesa Medios y Sistemas S.L. Desde el 1.01.2017 el actor presta servicios para Endesa Medios y Sistemas S.L., antes denominada Endesa Servicios S.L..

2º. En su desempeño laboral el actor realiza tareas consistentes en controlar, coordinar, y gestionar las actividades de los sistemas, las redes de telecomunicaciones y los equipos asociados a las mismas.

3º.- “ENEL Iberia S.R.L.” tiene concertada la cobertura de las contingencias profesionales de sus trabajadores con la Mutua Fraternidad-Muprespa, hallándose al corriente de pago de sus cotizaciones. En cuanto a la prestación de IT, la empresa la tiene

concertada con la Mutua referida cuando deriva de contingencias comunes, siendo la empresa autoaseguradora en cuanto derivada de contingencias profesionales.

4º.- Desde el año 2008, el actor prestaba sus servicios para la demandada en el centro de trabajo de Argualas, en Zaragoza, y en noviembre de 2011 fue asignado al centro de trabajo en Aznar Molina.

5º.- El centro de trabajo de Argualas lo constituye un conjunto compuesto por un edificio de oficinas y un centro de transformación soterrado en un solar contiguo, con cuatro transformadores de 80 y 30 megavatios. En el centro de trabajo de Aznar Molina forma parte de un complejo en el que se ubica la SET Huerva, que cuenta con dos transformadores de potencia con tensión primaria de 45 kV y secundaria de 10kV, así como un transformador de servicios auxiliares del edificio cuya tensión de salida es de 400V y da suministro al cuadro eléctrico general de baja tensión.

6º.- En el año 2009 el actor comenzó a presentar sensación de parestesias en pies y manos, prurito generalizado y fatiga persistente, asociando asimismo acufenos y dolor perianal-testicular. Consultó al médico de cabecera y posteriormente a distintos especialistas, sin diagnóstico específico. Evolutivamente, el cuadro persistía sin oscilaciones ni claro empeoramiento, y continúan realizándose pruebas. Dejó de viajar en julio de 2013, por fatigabilidad, notando cierta alteración de la concentración mental y menor rendimiento intelectual, plantándose sospecha de electrosensibilidad.

7º.- En el año 2013 el demandante fue valorado por los servicios médicos de ENDESA como persona sensible a campos magnéticos en la ubicación del puesto de trabajo habitual en Argualas, proponiéndose y acordándose su traslado al centro de trabajo de C/ San Miguel. Desde 2014 compatibilizó este puesto con el trabajo en Madrid (Sede central, en Ribera del Loira).

8º.- En el centro de trabajo de la demandada en Madrid, sede social de Endesa, los empleados están sometidos a campos electromagnéticos, generados por las antenas de telefonía y antenas wifi que hay distribuidas por todo el edificio.

9º.- El actor, que seguía presentando cuadro multisomático compuesto por cefalea, dolor muscular, insomnio, prurito, astenia, acúfenos, falta de concentración es finalmente diagnosticado de electrohipersensibilidad en febrero de 2014. Presentó proceso de IT por enfermedad común, del 26.08.2014 al 26.09.2014, con el referido diagnóstico de electrohipersensibilidad.

10º.- En el año 2015, y para aliviar su situación clínica, se asignó al demandante dos días de teletrabajo (lunes y viernes), situación que se mantuvo hasta junio de 2016 en que se le denegó la prórroga del trabajo en casa. A partir de entonces, pasó a prestar sus servicios los lunes y viernes en el centro de trabajo de C/ San Miguel, y el resto de la semana en Madrid.

11º.- Del 8.09.2016 al 21.12.2016, el actor sufrió nuevo proceso de baja con el diagnóstico de electrohipersensibilidad (NOT). Al alta médica, fue sometido a reconocimiento médico, el 22.12.2016, calificándose como apto, persona sensible, y reincorporándose al centro de trabajo de C/ Aznar Molina. Ha iniciado nuevo proceso de IT el 17.01.2017, situación en la que continúa.

ADMINISTRACIÓN
DE JUSTICIA

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://psp.justicia.aragon.es/ISCD/ID/index.html>

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Código Seguro de Verificación 6029734000-3fcd225d5bb7f8b0b000b52a234de75rLMXAA==

12º.- El 14.02.2017 el actor solicitó el INSS el inicio de expediente de aclaración de contingencia de los procesos de IT de 26.08.2014, 8.09.2016 y 17.01.2017. Iniciado expediente, el EVI emitió dictamen de fecha 23.5.2017, en el que señalaba que la patología causante el proceso de incapacidad temporal no está recogida en el RD 1299/2006 que aprueba el cuadro de enfermedades profesionales por lo que no podía considerarse enfermedad profesional conforme al art. 157 LGSS; y tampoco podía considerarse accidente de trabajo conforme al art. 156.2 e) del mismo texto legal, al considerar que no se había probado que la enfermedad que sufre el trabajador tenga como causa exclusiva el trabajo por cuenta ajena. Proponía por ello determinar el carácter común de tales procesos, propuesta que fue aceptada por el INSS en resolución de 6.06.2017, en la que declaraba el carácter común de los procesos de IT iniciados por el actor el 26/08/2014, 8/09/2016 y 17/1/2017, declarando responsable del pago de la prestación económica a Fraternidad-Muprespa y al SALUD de las prestaciones sanitarias. Formulada reclamación previa, ésta fue desestimada en resolución de 3.08.2017.

13º.- El Servicio de Prevención realizó un estudio exposición a radiaciones no ionizantes en antenas de telefonía y datos en la Sede Social de ENDESA en Madrid, en fecha 20.07.2014, en la que se obtuvieron datos que revelaban exposición a campos electromagnéticos con valores muy inferiores a los que establece la Directiva 2013/35/CE, siendo asimismo inferiores a los valores que implican algún riesgo para el trabajador los que resultan de las mediciones del campo eléctrico y del campo magnético.

14º.- Se realizó asimismo estudio de exposición a radiaciones electromagnéticas en el centro de trabajo de C/ Aznar Molina de Zaragoza, en el mes de febrero de 2017, con resultados que concluyen que la exposición de los trabajadores al campo electromagnético emitido por la subestación, puntos de recarga de automóviles, línea AT, instalación eléctricas, red de datos, equipos eléctricos y sistemas de comunicación está por debajo del nivel de acción inferior establecido por el RD 299/2016 de 22 de julio para cada frecuencia evaluada.

15º.- Se da por reproducido en su integridad el informe emitido por la Inspección de trabajo de 14.02.2017, que concluye que "no se puede determinar que electrohipersensibilidad sea producido exclusivamente por el trabajo como exige la legislación, máxime en la sociedad actual, en la que en la vida cotidiana estamos rodeados de campos electromagnéticos producidos por microondas, teléfonos móviles, redes Wifi, la televisión, los transmisores de radio, y radares, etc. lo cual no impide que el trabajador presenta una mejoría cuando no trabaja.

16º.- El actor solicitó del INSS el reconocimiento de la incapacidad permanente, por accidente de trabajo, en el que se ha dictado resolución denegatoria de la prestación de 4.12.2017.

17º.- La electrohipersensibilidad es una respuesta biológica particular que presentan algunas personas ante la exposición a campos electromagnéticos no ionizantes. Es un cuadro clínico multisomático, de origen neurológico central por disfunción límbica,

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://psp.justicia.aren.gov.es/SCDD/index.html>

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcd225cbbb7f6b10b0000b62a234de75rL.MXAA==

caracterizado por fatiga, cefalea desconcentración mental, prurito, irritabilidad y dolor osteomuscular, sintomatología que empeora claramente con la exposición del paciente a radiaciones electromagnéticas tales como wifi, pantallas de ordenador, redes LAN, microondas, móviles, mandos a distancia, etc. incluso a baja intensidad. Esta exposición a radiaciones electromagnéticas se produce tanto en el trabajo como en el hogar, en la vía pública, espacios públicos, etc.”.

TERCERO.- Contra dicha sentencia se interpusieron sendos recursos de suplicación por MUPRESPA, ENEL IBEROAMÉRICA,S.R.L.y ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS, S.L., siendo impugnados dichos escritos por la parte demandante.

FUNDAMENTOS DE DERECHO

PRIMERO.- El actor padece una enfermedad denominada electrohipersensibilidad, que le fue diagnosticada definitivamente en febrero de 2014, iniciando periodos de IT del 26-8-2014 al 26-9-2014, del 8-9 2016 al 21-12-2016 y otro iniciado el 17-1-2017 que han sido calificados como derivados de enfermedad común. Solicitó aclaración de contingencia de dichos periodos de IT, que fueron declarados por resolución del INSS, derivados de enfermedad común. Interpuesta demanda fue estimada por sentencia del Juzgado de lo Social nº 1 de Zaragoza, que declaró el carácter profesional (accidente de trabajo) de los mismos.

Interpuesto recurso de de suplicación, de una parte por la mutua FRATERNIDAD MUPRESPA y de otra por ENEL IBEROAMÉRICA S.R.L. (actualmente ENEL IBERIA S.R.L.) y ENDESA SERVICIOS S.L. (actualmente ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS S.L.), fue impugnado por la parte actora.

-Recurso de ENEL IBEROAMÉRICA S.R.L. (actualmente ENEL IBERIA S.R.L.) y ENDESA SERVICIOS S.L. (actualmente ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS S.L.)

SEGUNDO.- Por la parte recurrente, al amparo de lo dispuesto en el art. 193.b) de la LRJS, se solicita la revisión de hechos probados proponiendo la modificación del hecho probado octavo, mediante la adición de un nuevo párrafo, que en definitiva diga que en el centro de Madrid, según las mediciones la exposición de los trabajadores a campos electromagnéticos está por debajo del nivel de acción inferior establecido en el RD 299/2016.

La jurisprudencia, entre otras muchas, SsTS de 20 y 22-3-2013, rs. 81 y 9/12, 19-12-2013, r. 37/13 y 29-4-14, r. 58/13, respecto a la revisión en casación de los Hechos Probados, con doctrina aplicable al recurso de suplicación, tiene declarado que los Hechos sólo pueden adicionarse, suprimirse o rectificarse si concurren las siguientes circunstancias: a) que se concrete con precisión y claridad el hecho que haya sido negado u omitido en la resultancia fáctica recurrida; b)

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://psp.justicia.aragon.es/SCDD/index.html>

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcc225cbb5718b0b000b52a234de75rLlMXAA==

que tal hecho resalte, de forma clara, patente y directa de la prueba documental o pericial obrante en autos, sin necesidad de argumentaciones más o menos lógicas, puesto que concurriendo varias divergentes o no coincidentes, han de prevalecer las conclusiones que el juzgador ha elaborado apoyándose en tales pruebas; c) que se ofrezca el texto concreto a figurar en la narración que se tilda de equivocada, bien sustituyendo alguno de sus puntos, bien completándola; d) que tal hecho tenga trascendencia para llegar a la modificación del fallo recurrido, es decir, que la modificación haga variar el pronunciamiento de la sentencia, pues, en otro caso, devendría inútil la variación; y e) que en modo alguno ha de tratarse de una nueva valoración global de la prueba incorporada al proceso.

La revisión solicitada se recoge en lo esencial en el hecho probado 13º de la sentencia, por lo que no se acredita la existencia de error en la Juzgadora, siendo por tanto intrascendente para el resultado del fallo. El motivo se desestima.

TERCERO.- Como segundo motivo de revisión fáctica, se solicita la modificación del hecho probado 17º, mediante la adición de un nuevo párrafo, en base al contenido de los documentos obrantes a los folios 700 a 886, del siguiente tenor:

“En los diferentes estudios de Campos Electromagnéticos realizados en los puestos de trabajo del Sr. [REDACTED] todas las mediciones han dado un resultado inferior a los señalados por la legislación vigente, por lo que no puede atribuirse dichas patologías a efectos laborales”.

En primer término el resultado de los estudios de Campos Electromagnéticos, aparecen recogidos en los hechos probados 13º y 14º, existiendo en centro de Argualas una evaluación de riesgos laborales, en la que no se detectan riesgos de exposición a radiaciones ionizantes y no ionizantes, admitiendo las partes, no siendo cuestión controvertida, que en ninguno de los centros se han sobrepasado los límites legales establecidos en el RD 299/ 2016 de 12 de julio, pero se pretende introducir una valoración de los hechos improcedente en el motivo de revisión fáctica, como es que no pueden atribuirse dichas patologías a efectos laborales, sustituyendo en la valoración de la prueba a quien corresponde con inmediación, imparcialidad y con arreglo a la sana crítica, que es a la Magistrada de instancia. El motivo se desestima.

CUARTO.- Por la recurrente, al amparo de lo dispuesto en el art. 193.c) de la LRJS, se denuncia la infracción de norma sustantiva, en concreto de lo dispuesto en los arts 156.2.e) y 158.2 del TRLGSS RD Leg. 8/2015 de 30 de octubre.

El art. 156.2.e) del TRLGSS dispone que tienen la consideración de accidente de trabajo:

“e) Las enfermedades, no incluidas en el artículo siguiente, que contraiga el trabajador con motivo de la realización de su trabajo, siempre que se pruebe que la enfermedad tuvo por causa exclusiva la ejecución del mismo.”

Y el art. 158. 2 del TRLGSS dispone que :

ADMINISTRACION
DE JUSTICIA

"2. Se considerará que constituyen enfermedad común las alteraciones de la salud que no tengan la condición de accidentes de trabajo ni de enfermedades profesionales, conforme a lo dispuesto, respectivamente, en los apartados 2.e), f) y g) del artículo 156 y en el artículo 157."

En el presente supuesto se trata de una enfermedad que no está comprendida dentro del art. 157 del TRLGSS , pues no está listada ni está provocada por la acción de elementos o sustancias incluidos en el RD 1289/2006, de 10 de noviembre, modificado por RD 1150/2015 de 18 de diciembre y de la que ,respecto de la carga de la prueba manifiesta la STS de 18-5-2015 (rcud. 1643/14) que: "La jurisprudencia de la Sala de lo Social del Tribunal Supremo, a partir de la sentencia de 19 de mayo de 1986, ha venido señalando, que a diferencia del accidente de trabajo respecto del que es necesaria la "prueba del nexo causal lesión-trabajo" para la calificación de laboralidad, "en virtud de la presunción contenida en el art. 116 de la Ley General de la Seguridad Social (hoy art. 157 del TR de 2015) tal prueba no se exige al trabajador en ningún caso en las enfermedades profesionales listadas", poniendo de relieve con ello que el sistema vigente en nuestro ordenamiento conlleva una paladina seguridad jurídica ya que se presumen, iuris et de iure, enfermedades profesionales todas las enfermedades listadas, antes en el RD 1995/78, y ahora en el vigente RD 1299/06".

El supuesto de autos es el de una enfermedad no listada, cuya calificación como accidente de trabajo, exige el cumplimiento de los requisitos del art. 156.2 e) del TRLGSS, precepto que contempla las denominadas enfermedades del trabajo. En el caso de las enfermedades del trabajo la relación causal es más fuerte o estricta que en el accidente en sentido estricto, en el que existe la presunción de laboralidad "iuris tantum" , cuando el mismo se produce en el lugar y en el tiempo de trabajo, o en el de determinadas enfermedades, cuyas crisis se manifiestan en el lugar y tiempo de trabajo (como el caso del infarto, el accidente cerebro vascular, etc.), respecto de las que opera la misma presunción de laboralidad, y requiere para desvirtuarla que, éstas por su propia naturaleza, no sean susceptibles de una etiología laboral, o que dicha etiología pueda ser excluida mediante prueba en contrario (Sentencias de 27 de octubre de 1992 R. 1901/1991 , 27 diciembre 1995 R. 1231/1995 , 15 febrero 1996 R. 2149/1995 y 27 febrero 1997 R. 2941/1996; pero que no afecta a otras; y así "el hecho de que una enfermedad de etiología común se revele exteriormente con ocasión del ejercicio de la ocupación laboral no dota a la misma, sin más, de la característica jurídica de accidente de trabajo, en tanto en cuanto no se demuestre la efectiva influencia de aquel ejercicio laboral en la aparición de la patología de referencia" (STS de 24 de mayo de 1990 nº 814/1990); es decir, no es suficiente que la enfermedad se haya producido "con ocasión o por consecuencia" del trabajo, sino que es necesario que tenga "por causa exclusiva" el trabajo (STS de 18 de enero de 2005 R. 6590/2003).

El actor queda acreditado que padece una enfermedad que es la electrosensibilidad , que consiste en una respuesta biológica particular que presentan algunas personas ante la exposición a

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://psp.justicia.ragon.es/SCDD/index.html>

Código Seguro de Verificación 5028734000-3fcd225dbbb7f8b0b000b52a234de75LWXAA==

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

ADMINISTRACION
DE JUSTICIA

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://pdp.justicia.aragon.es/SCDD/index.html>

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcd2250bb7f8b0b000b62a234de751LIXAA==

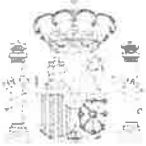
campos electromagnéticos no ionizantes. Es un cuadro clínico multisomático, de origen neurológico central por disfunción límbica, caracterizado por fatiga, cefalea desconcentración mental, prurito, irritabilidad y dolor osteomuscular, sintomatología que empeora claramente con la exposición del paciente a radiaciones electromagnéticas tales como wifi, pantallas de ordenador, redes LAN, microondas, móviles, mandos a distancia, etc. incluso a baja intensidad. Esta exposición a radiaciones electromagnéticas se produce, tanto en el trabajo, como en el hogar, en la vía pública, espacios públicos, etc. .

Como afirma la propia sentencia recurrida en su fundamento de derecho tercero: "Esta exposición a los campos electromagnéticos se da en los diversos ámbitos en lo que se desenvuelve la persona, que incluyen el ámbito laboral y asimismo, en el ámbito extralaboral. Así, en los espacios públicos y privados, ajenos al trabajo, existen numerosos focos emisores de campos electromagnéticos: puntos wifi (kioskos, autobuses municipales, puntos de acceso gratuito en centros culturales, deportivos, centros académicos, etc), cables eléctricos de alta/media tensión aéreos, soterrados o pegados a las fachadas de edificios, aparatos o equipos domésticos en funcionamiento, cadenas de música, smartphones, tablets, e incluso tubos de luz fluorescente."

Sin embargo la sentencia estima que los periodos de IT son derivados de accidente de trabajo, al valorar que, en el presente supuesto el trabajo es la causa principal de los mismos, y ello porque, tras la valoración conjunta de la prueba practicada, estima que desde el año 2008, cuando accedió al puesto de trabajo en el centro de Argualas, ha estado sometido a una exposición continuada a campos electromagnéticos muy potentes en el trabajo, aún dentro de los límites legalmente establecidos, constando que en este centro de trabajo, en un solar contiguo al edificio de oficinas en el que desarrollaba su trabajo, existe un centro de transformación soterrado en un solar contiguo, con cuatro transformadores de 80 y 30 megavatios. Que desde el año 2009 es cuando empezó a presentar los síntomas de la enfermedad, que la clínica con que cursa el proceso patológico señalado mejora cuando el actor se le permite alternar la prestación de servicios en el centro de trabajo con el teletrabajo, pero de nuevo se agrava cuando, terminada la autorización para el teletrabajo, ésta no es prorrogada por la empresa, es decir, que los síntomas mejoran cuando se reduce o desaparece la exposición a dichos campos electromagnéticos. Y que los campos electromagnéticos, aunque dentro de los límites legales, son potentes en relación con la intensidad irrelevante (por comparación) en el ámbito ajeno al trabajo.

Las sentencias de 12.5 y 5.11.2008 (y reitera en las de 21.10.2010 -rco 198/2009 -; 14.04.2011 -rco 164/2010 -; 7.10.2011 -rcud 190/2010 -; 25.1.2012 -rco 30/2011 -; 6.3.2012 -rco 11/2011 - y 6.6.2012 -rco 166/2011) la Sala Cuarta del Tribunal Supremo afirman que:

La valoración de la prueba es cometido exclusivo del Juez o Tribunal que presidió el juicio, el cual deberá determinar qué hechos alegados por las partes, de interés para la resolución del pleito, han

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Fecha y hora: 11/12/2018 08:37

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica. Dirección verificación: <https://psp.justicia.aragon.es/SCDD/index.html>

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcd225d5bbb7f8bf0b000b52a234de75fLMXAA==

quedado ó no acreditadas a fin de declararlas o no probadas y esta valoración la lleva a cabo el juzgador libremente, apreciando toda la prueba en su conjunto sin otras limitaciones que las derivadas de la «sana crítica» (arts. 316 , 348 , 376 y 382 de la LEC), esto es, sin llegar a conclusiones totalmente ilógicas ó absurdas. La libre facultad del juzgador para valorar la prueba con arreglo a la «sana crítica» únicamente se ve constreñida por las reglas legales de valoración establecidas para pruebas concretas (arts. 1218 y 1225 del Código Civil , 319.1 y 2 , y 326.1 de la LEC , respecto de los documentos, según sean públicos, privados ó administrativos) .

Que la Magistrada de instancia ha valorado con inmediación , imparcialidad y con arreglo a la sana crítica el conjunto de la prueba practicada, documental, expedientes del INSS y de la Mutua, informes periciales emitidos en el acto del juicio, a propuesta del actor y de la Mutua, y el de la Inspección de Trabajo, dando mayor valor a los que ha considerado más relevantes, concluyendo que, atendiendo a las circunstancias, intensidad de la exposición en la empresa, a diferencia de la de ambiente ajeno al trabajo, aparición de los primeros síntomas , tras la exposición en la empresa, que antes no tenía, aumento o disminución de los síntomas según, se producía la exposición en la empresa o ésta disminuía al no asistir al centro de trabajo , debía de estimarse acreditado que la causa principal ha sido el trabajo. La Sala comparte el criterio de la Magistrada de instancia, a quien compete la facultad de la valoración de la prueba, siendo razonable la calificación de la contingencia atendiendo a la causa principal o más relevante de la enfermedad, acudiendo a un criterio de prevalencia, es decir, valorando como laboral la contingencia si tal fuese la causa principal de la dolencia, se puede llegar a concluir que aquella exposición pueda considerarse de suficiente entidad para ser causa de la patología sin la concurrencia de ningún otro factor que haya podido incidir en su causación, pues el actor ha estado sometido a otros campos electromagnéticos en su vida diaria fuera del trabajo, sin que haya manifestado síntomas de la enfermedad, hasta que en la empresa ha estado destinado a un puesto de trabajo próximo a una central con transformadores potentes, y con emisión de campos electromagnéticos más intensos, aunque dentro de los límites legales, que los producidos en la vida ordinaria, que son los que han ocasionado la aparición de la enfermedad, por lo que puede concluirse que la causa que provoca la aparición de la enfermedad es la exposición en el ámbito laboral a los campos electromagnéticos . Debiendo de tenerse en cuenta en todo caso que, dicha patología afecta exclusivamente a aquellas personas especialmente sensibles o predispuestas a contraerla, y no a los demás, sin que dicha predisposición pueda detectarse con anterioridad, habiendo efectuado la empresa las oportunas valoraciones de los puestos de trabajo en cada uno de sus centros.

El motivo de desestima.

Recurso de la Mutua FRATERNIDAD MUPRESA

QUINTO.- Por la recurrente, al amparo del art. 193.c) de la LRJS denuncia la infracción de norma sustantiva, en concreto por

inaplicación del art. 158 de la LRJS y por aplicación indebida del art. 156.2.c) del TRLGSS.

Los motivos son idénticos a los que se argumentan en el recurso anterior, por lo que se reproducen los argumentos expuestos en el fundamento de derecho anterior.

SEXTO.- Las costas del recurso son a cargo de las partes recurrentes (artículo 235.1 LRJS), pudiendo la Sala, conforme a la norma citada, fijar discrecionalmente en esta resolución los honorarios del o los letrados o graduados sociales impugnantes del recurso. En tal sentido, los autos del Tribunal Supremo, Sala de lo Social, de 18.5.2007 (r. súplica 3265/2004) y 2.7.2009 (r. súplica 3395/2007), entre otros.

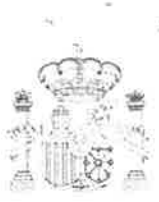
En atención a lo expuesto, dictamos el siguiente

FALLO

Desestimamos los recursos de Suplicación nº 695/2018, interpuestos por la mutua FRATERNIDAD MUPRESPA y de otra parte por ENEL IBEROAMÉRICA S.R.L.(actualmente ENEL IBERIA S.R.L.) y ENDESA SERVICIOS S.L. (actualmente ENDESA MEDIOS Y SISTEMAS S.L.), contra la sentencia dictada por el Juzgado de lo Social nº 1 de Zaragoza con fecha 29 de junio de 2018, autos 553/2017, que confirmamos. Con imposición a las partes recurrentes de las costas causadas, incluyendo los honorarios del Abogado de la parte impugnante del recurso de suplicación en la cantidad de 800 euros a cada uno. Debe decretarse la pérdida de los depósitos necesarios para recurrir (artículo 204.4 LRJS) y su ingreso en el Tesoro Público (artículo 229.3).

Notifíquese esta resolución a las partes con la advertencia de que:

- Contra la misma pueden preparar recurso de casación para unificación de doctrina ante el Tribunal Supremo por conducto de esta Sala de lo Social en el plazo de diez días desde la notificación de esta sentencia.
- El recurso se preparará mediante escrito, firmado por Letrado y dirigido a esta Sala, con tantas copias como partes recurridas y designando un domicilio en la sede de la Sala de lo Social del Tribunal Supremo, a efectos de notificaciones.
- En el caso de que quien pretendiera recurrir no ostentara la condición de trabajador o beneficiario del régimen público de Seguridad Social, o no gozase del beneficio de justicia gratuita, deberá, al momento de preparar el recurso y en el plazo de diez días señalado, consignar la cantidad objeto de condena o formalizar aval bancario por esa cantidad en el que se haga constar la responsabilidad solidaria del avalista; y que al momento de formalizar el recurso de casación, deberá acompañar resguardo acreditativo de haber depositado la cantidad de 600 euros, en la cuenta de este órgano judicial abierta en el Banco Español de Crédito (Banesto), debiendo hacer constar en el campo "observaciones" la indicación de "depósito para la interposición de recurso de casación".

ADMINISTRACION
DE JUSTICIA

Así, por esta nuestra Sentencia, lo pronunciamos, mandamos y firmamos.

Firmado por:
BASILIO GARCIA REDONDO,
CESAR ARTURO DE TOMAS FANJUL,
JUAN MOLINS GARCIA-ATANCE,
JOSE ENRIQUE MORA MATEO

Doc. Electrónico garantizado con firma electrónica, Dirección verificación:<https://psp.justicia.aragon.es/ISCCD/index.html>

Código Seguro de Verificación 5029734000-3fcd225cbbb7f8b70b000b52a234de75LXXXX==

Fecha y hora: 11/12/2016 08:37